

LUNDS
UNIVERSITET
EXAMENSARBETE
Hösterminen 2012
Läroarbldningen i musik
Sanna Thulin

**Svenska genom sång:
en genväg till språkinläring?**

Handledare: Lia Lonnert

Abstract

Swedish through singing: a shortcut to language learning?

This study, based on the qualitative method, is meant to give an understanding of how pedagogues perform their teaching of the subject “Svenska för invandrare” (eng. “Swedish for immigrants”) by using singing in language training. My own interest in the subject was enhanced when I was appointed contact for a girl who had immigrated to Sweden from Chile. The study is meant to give the reader not only a picture of how to work with learning Swedish by singing, but also to illustrate what effect on the language singing and music has. The goal of this study is – in a way understandable also to an outsider – to try to shed light upon the good use we have of using music and singing in Swedish teaching. The Swedish local authorities have the responsibilities to offer immigrant Swedish teaching. The local authorities are also expected to motivate those immigrants who need to learn Swedish to educate themselves through SFI. Many pupils take part of the teaching performed by SFI, and it is therefore of interest that this teaching is of good quality and that good methods for teaching are developed. In this study are among other things told about how “Svenska med sång” (eng. “Swedish by singing”) is performed in the class room. I also bring up for discussion about my thoughts about pedagogy as well as my own future roll as a teacher. The results indicate that it would be of interest of continued research about how singing and music can contribute to the learning of Swedish for immigrants.

Keywords: SFI, Swedish for immigrants, learning Swedish through singing and music, language learning

Sammanfattning

Denna studie, som bygger på den kvalitativa metoden, avser att skapa förståelse för hur pedagoger arbetar med undervisning i ämnet *svenskundervisning för invandrare* genom användandet av sång och musik i språkinläring. Mitt intresse för ämnet förstärktes när jag blev kontaktperson till en tjej som hade invandrat till Sverige från Chile. Studien är menad att ge läsaren inte bara en bild av hur man kan arbeta med inläring av svenska språket genom sång utan även belysa vilken påverkan på språket sången och musiken har. Vidare vill studien ge en bild av bakgrunden till och tankarna bakom arbetssätten. Målet med studien är att – på ett sätt som är förståeligt även för den oinvidge – belysa vilken nytta vi kan ha av att använda musik och sång i svenskundervisning. Sveriges kommuner har ansvar för att erbjuda invandrare svenskundervisning. Kommunerna förväntas även motivera de invandrare som behöver lära sig svenska att utbilda sig via SFI. Många elever berörs av den undervisning som SFI bedriver och det är därför angeläget att den är av god kvalité och att bra undervisningsmetoder utvecklas. I denna studie berättas bland annat om hur *svenska med sång* ser ut i klassrummet. Jag för även en diskussion om mina tankar kring pedagogik och min egen framtida lärarroll. Resultaten tyder på att det är önskvärt med fortsatt forskning om hur sång och musik kan bidra till inläringen av svenska språket för invandrare.

Nyckelord: SFI, Svenskinläring för invandrare, svenskinläring genom sång och musik, språkinläring.

Innehållsförteckning

Introduktion	6
Mitt forskningsområde	6
Min relation till SFI.....	6
Syfte och frågor.....	6
Tidigare forskning	7
SFI – en rättighet	7
Hjärnan	8
Minnet	8
Språkets utveckling	9
Inlärningsmetoder – allmänt.....	10
Inlärningsmetoder med musik.....	10
Svenska genom sång – Hur gör man?	11
Metodbeskrivning.....	14
Kvalitativ forskning.....	14
Val av Metod.....	14
Metod	14
Etiska ställningstaganden	15
Förberedelser	15
Intervju med Eva Bornemark	16
Intervju med eleverna.....	16
Observation	17
Resultat.....	18
Intervju med Eva Bornemark	18
Intervju med eleverna.....	20
Observationerna	21
Resultatdiskussion.....	24

Svenska genom sång	24
Sången och musikens påverkan på språket	25
Musikens och människan	25
Glädje, gemenskap och motivation	26
Studiens konsekvenser för den egna lärarrollen	26
Framtida studier.....	27
Referenser.....	28

Introduktion

I detta kapitel tar jag upp tankarna och handlingarna bakom valet av studieämne samt går in på mitt förhållande till och min bakgrund till ämnet. Vidare tas även syftet med studien samt mina forskningsfrågor upp. Slutligen ger jag en kort presentation om hur SFI fungerar.

Mitt forskningsområde

Länge har jag velat fördjupa mig i något inom invandrares inläring av svenska språket. Vilken infallsvinkel jag skulle ha, vilka aspekter jag skulle titta på etcetera kändes dock svårt att komma fram till.

Under en diskussion med en studiekamrat fick jag reda på att det finns en kvinna – Eva Bornemark – som jobbar med SFI (Svenska För Invandrare) här på Komvux i Malmö och som lär ut svenska till invandrare genom att lära dem sånger. Hon gör egna låtar som är anpassade till elevernas språknivå. Genast blev jag intresserad och ville veta mer om hennes arbetsätt och metoder. Det verkade som att detta kunde vara just den fråga jag skulle fördjupa mig i. Jag formulerade därför ett mail till Komvux där jag frågade efter någon som arbetade med just sång inom språkinläring, och det råkade bli Eva Bornemark som svarade på mitt mail. Hon ställde sig positiv till att låta mig studera hennes arbetsmetoder, och jag fick träffa henne redan nästa dag.

Kursen som Bornemark undervisar i heter *svenska med sång* men jag har valt att i detta arbete kalla min studie ”Svenska genom sång”. Detta på grund av att studiens syfte inte ligger i att enbart studera kursen Svenska med sång på SFI utan att ta reda på hur man kan arbeta med svenskinläringen genom att använda sig av sång. Fortfarande kommer jag att i denna studie benämna Bornemarks kurs *svenska med sång*.

Min relation till SFI

Jag har tidigare varit kontaktperson för en ung kvinna från Chile. Henne fick jag kontakt med genom ett språkcafé här i Malmö. Meningen med att vara kontaktperson för invandrare i Sverige är att de skall ha lättare att lära sig svenska språket och svensk kultur genom att umgås med folk som har kunskap om båda delarna. Det är nästintill omöjligt att som kontaktperson inte komma i kontakt med SFI. Det är absolut inget krav att ha kontakt med SFI men som kontaktperson blir man involverad i exempelvis läxor och liknande som den som har sökt kontaktperson gärna vill ha hjälp med. Personligen fick jag exempelvis sitta och rätta uppsatser samt öva glosor med min kontaktperson. Rollen som kontaktperson väckte mitt intresse för invandring och språk och bidrog även till att jag ville skriva om det ämne som jag har valt.

Syfte och frågor

Mitt val har alltså fallit på att studera ämnet ”Svenska genom sång”, och syftet är sålunda att genom denna studie ta reda på hur svenskinläring genom sång kan gå till samt vilken påverkan sång och musik har på språkinläring. Mina frågor är:

- Hur kan man arbeta med inläring av svenska språket genom sång?
- Vad har sången och musiken för påverkan på språket?

Tidigare forskning

I detta kapitel presenterar jag den litteratur jag gått igenom och berättar kort vad den har tillfört mina tankar inför min forskning. Kapitlet rör ämnen som människans förhållande till musiken, sångens påverkan på språkinläringen och hur man skulle kunna jobba med svenska genom sång. Jag har läst böcker, tidningsartiklar, examensarbeten och intervjuer som berör forskningsfrågan.

SFI – en rättighet

SFI som står för *svenskundervisning för invandrare* är en skolverksamhet som erbjuder gratis kurser för invandrare som vill lära sig svenska. Är man bosatt i Sverige och saknar grunderna för det svenska språket så har man rätt till SFI från och med det andra kalenderhalvåret det år man fyller sexton år (Skolverket, 2012 B). Målet är att den studerande skall få lära sig både det svenska språket och om den svenska kulturen. Efter avslutade kurser får man betyg eller intyg (Skolverket, 2012 A). Det är kommunerna som bär ansvaret för att se till att *svenskundervisning för invandrare* finns att tillgå (Skolverket, 2012 C). På skolverkets hemsida framgår det att utbildningen skall vara individanpassad och främja varje individs behov. Det vill säga, det skall inte spela någon roll vilken nivå personen rent språkligt ligger på. Det framgår även att kommunen skall motivera de invandrare som har rätt till svenskundervisning att anmäla sig till kursen (Skolverket, 2012 D).

Eftersom SFI är en skolverksamhet inom vilken man har gjort erfarenheter av sång som verktyg inom språkundervisning, är denna verksamhet väl värd att belysa.

I november 2012 sände Sveriges Radio genom radiokanalen P1 ett reportage från SFI på Komvux Södervärn i Malmö som inleddes med orden:

Över 100 000 elever läser Svenska för invandrare i Sverige och sen 2005 har antalet elever fördubblats enligt statistik från skolverket. På SFI Södervärn i Malmö arbetar man sen många år tillbaka på ett annorlunda sätt. Eleverna har förutom vanlig svenska också svenska med sång. (Kjellman Erics, 2012).

I reportaget framkommer bland annat hur sången gynnar svenskinläringen. Eva Bornemark intervjuades och berättade att sången hjälper till att ge eleverna ett snyggt uttal (Kjellman Erics, 2012).

I en artikel för Sundsvalls tidning skriver Fredrik Ytterström: ”Sedan ett år jobbar SFI tillsammans med Kulturskolan. Detta för att ge en skjuts framåt i lärandet av ett nytt språk – och ha roligt på köpet” (Ytterström, 2012).

Artikeln är skriven så sent som den sjuttonde mars i år (2012) och berör SFI i Sundsvalls kommun. Svenska genom sång har funnits så länge som tolv år i Malmö (Kjellman Erics, 2012). Jag har inte kunnat hitta något som tyder på att de här två SFI-verksamheterna har samarbetat med varandra. I mina ansträngningar har jag inte heller hittat någon annan SFI-verksamhet som tidigare än SFI i Malmö har börjat använda sig av sång inom språkundervisning. Det är möjligt att *svenska med sång* inom SFI i Malmö är en pionjärverksamhet i Sverige.

Hjärnan

För att ta reda på hur sången och musiken påverkar språket är det viktigt att som grund klargöra var i hjärnan språkcentrat sitter och hur musiken och hjärnan kopplas ihop.

Hjärnan är delad i vänster och höger hjärnhalva. De olika hjärnhalvorna bär ansvaret för olika förmågor. Språkcentrat ligger i vänster hjärnhalva hos de flesta individer. Hos ett nyfött barn fungerar de två hjärnhalvorna var för sig och först när barnet kommit upp i två års ålder börjar hjärnbalken fungera som en bindande länk och de två hjärnhalvorna börjar samarbeta. Enligt forskare så skall hjärnan vara färdigutvecklad när barnet nått en ålder av 10-12 år (Persson, 2011 A).

Prosodin (ett visst språks ljudegenskaper) styrs delvis av oss själva och delvis av känsloläget. Den del av hjärnan som vi själva styr över är semantisk (arbetar med ordens mening, fasta ordkombinationer samt hur dessa kombineras för att bilda satsers meningar) och ligger i vänster hjärnhalva. Den känslomässiga delen av hjärnan som vi människor inte kan styra över ligger i höger hjärnhalva. Eftersom musik väcker känslor dominerar höger hjärnhalva när vi sjunger eller spelar musik. De båda hjärnhalvorna måste hjälpas åt att skicka de rätta signalerna till örat eftersom hörseln är grunden till människans förståelse för hur ett språk talas (Persson, 2011 B). Hörselsinnet och känsel- och positionssinnen måste tränas tillsammans, för att åstadkomma de rätta ljuden (Kjellin, 2002).

Det krävs alltså ett komplext samarbete mellan hjärnan och örat för att vi skall lära oss ett språk. Vidare krävs sedan att språket vi lär oss blir en bestående inläring.

Minnet

Minnet har betydelse för hur språket kan bli en bestående inläring och därför vill jag ta upp något om *minnet* och hur det fungerar i förhållande till sångens och musikens påverkan på språket.

Man brukar dela in minnet i två typer: korttidsminnet och långtidsminnet. Musik lagras i det så kallade "episodiska minnet" och språket i det minne som kallas det "semantiska minnet". Det episodiska minnet är ett minne för händelser och episoder som är definierade i tid och rum och som är konkret relaterade till varje enskild persons egna upplevelser. Minnet kräver att man har något att förhålla sig till för att komma ihåg något (Persson, 2011 A).

Det semantiska minnet svarar för att man kommer ihåg generell kunskap om världen i stort. Det semantiska minnet är, till skillnad från det episodiska minnet, inte beroende av något konkret att förhålla sig till för att minnas. Det episodiska och det semantiska minnet måste samarbeta exempelvis när man sjunger en text (Persson, 2011 A).

Människans minne sägs bero på att:

det bildas proteiner i nervcellsmembranet så att jonkanalerna i särskilda synapser blir specialiserade på ett särskilt minnesfragment. (Persson, 2011 A, s.5)

Av någon anledning som forskarna inte vet så verkar sång och musik vara enkelt att minnas. Man tror att det delvis har att göra med melodiernas roll som hjälpmedel för information som vi vill minnas och vidare tror man att detta pågår i det undermedvetna. Hittills har man dock inte hittat något konkret bevis på hur detta går till (Persson, 2011 A).

Språket lagras alltså i det semantiska minnet och musiken lagras i det episodiska minnet som är beroende av konkreta erfarenheter. Språkcentrat ligger vanligtvis i vänster hjärnhalva. Höger hjärnhalva har en stark koppling till känslomässiga erfarenheter så som sång och musik. Forskarna har ännu inte kommit fram till alla samband men det går att ana att sång och musik har en positiv effekt på inläring av språk.

Språkets utveckling

Innan jag går in på hur man kan arbeta med svenska genom sång är det viktigt att klargöra vilken relation människan har till språket.

Att kunna kommunicera är livsviktigt för människan. Vi har därför alltid haft något sätt att kommunicera men det är först senare i vår historia som vi börjat använda oss av språk (Uddén, 2012).

Enligt en evolutionsteori har människans kommunikationssystem utvecklats från diffusa läten och ljud till alltmer precisa medel såsom tal och skrift. Människans hela utveckling, både individuellt och som art, bygger på successiva kommunikationsnivåer: först med oordnade läten och gester, därefter med mönsterformade rytmiska gester med sångton, vilka leder fram till att språket formats och får mening. Till detta använder människan enkla symboler och senare skriftspråk och mer utvecklande symboler såsom matematiska tecken. (Uddén, 2012, s. 50)

Människans sätt att kommunicera har alltså utvecklats med människan. Språket är oerhört viktigt för att människan skall klara sig i samhället.

Redan i magen lär sig barnet att identifiera sin moder genom ljud. Fostret reagerar på ljud, rörelse och rytm. Dessa är alla människors musiska grundelement, och de är präglade i kroppen långt före vår födsel. Vi är alltså redan från början skapta att använda musiken som ett redskap för att utvecklas och kunna identifiera oss, och dessa egenskaper är medfödda och inget som måste läras in (Björkvold, 1991).

I sin bok *"Tanke visa språk. Musisk pedagogik med barn"* berättar Uddén (2012) om barnets behov av rim, ramsor och småvisor för att det muntliga språket därigenom ska kunna upprepas, fastna i minnet och slutligen bli till kunskap som består

Människans medfödda förmåga att imitera och svara på rörliga impulser i form av ljud och rörelse är grunden för hennes kommunikativa förmåga och hennes inlärningsförmåga. Formen för mänsklig kommunikation förändras knappast alls från och med födseln. De grundläggande dragen är "timing" för engagemang, sökandet efter en gemensam grundpuls samt en rad samordnade känslomässiga uttryck med röst och mimik som ackompanjeras av handrörelser. (Uddén, 2012, s. 46)

Uddén menar inte bara att detta är vår grund utan att vi fortsätter att fungera på detta sätt livet ut oavsett om vi lär oss läsa eller inte.

Språket har alltså en enorm betydelse för människans utveckling i samhället. Individens utveckling följer människoartens utveckling, vilket har betydelse för den pedagogik som används vid språkinläring.

Inlärningsmetoder – allmänt

För att lära sig ett språk bra krävs inte bara att man förstår ordens innebörd. Man måste också kunna uttala orden rätt. Alla språk har sin egen melodi och sin egen rytm (Álvarez, 2011) och det är därför viktigt att man plockar ut den melodi och den rytm som hör till det språk man håller på att lära sig.

Det finns två olika sätt att lära sig ett språk för den vuxna människan. Det finns skriftspråklig inläring och sedan finns det talspråksinläring. Man använder sig av olika strategier i de olika fallen. För den skriftspråkliga människan blir de tryckta orden till bilder som kan lagras genom synminnet. För den talspråkliga människan är det inte riktigt lika enkelt eftersom den auditiva informationen lättare försvinner ur minnet om den inte består av en form som är rytmiskt bunden (Uddén, 2012). Sången och musiken kan ge den auditiva informationen en struktur och den talande människan något att referera till.

Många forskare menar att en stor del av uttalet ligger i själva prosodin. De delar som ingår här är intonation, rytm och dynamik (Persson, 2011 A). För att veta var betoningen i ordet ligger måste man därför lära sig att förlänga rätt ton, konsonant eller vokal. Att förlänga rätt ljud är det vanligaste problemet för dem som vill lära sig ett nytt språk (Persson, 2011 A).

När vi nu skall till att titta närmare på inlärningsmetoder med musik kan vi konstatera att språkinläring kan ske genom skriftspråk eller talspråk. Talspråksinläring kräver en struktur som melodi och prosodi kan bidra till. Det känns därför rimligt att språkinläring med stöd av musik kan vara en väg att gå, framför allt när det handlar om individer som inte fullt ut behärskar det svenska skriftspråket.

Inlärningsmetoder med musik

Andersson (utbildad musiker och musikpedagog), skriver i sin bok *Aktiva lärare. Musik i sfi-undervisningen*, (2010) att om man vill så kan man arbeta enbart med vokalträning då och då. Vidare jämför han denna övning med det Kjellin (1995) skriver i sin uppsats *Svenska prosodi i praktiken* där Kjellin menar att man trots de kunskaper den övningen för med sig bör använda sig av övningar där man ser ljuden i ett större sammanhang (Andersson, 2010).

Bertilsson (2008) hänvisar till Karin Widerbergs (2003) arbete *Vetenskapligt skrivande – kreativa genvägar* där hon tar upp ämnet deltagande. Känslan av att få vara delaktig och att bli berörd har stor betydelse för motivationen när det kommer till språkinläring i grupp. I ämnet språk och musik handlar det om att göra övningar tillsammans i grupp där alla får vara delaktiga och aktiva på samma gång.

Utifrån den forskning som gjorts om vad musiken betytt för människan och människans identitet kan det vara möjligt att musik skapar bättre stämning och glädje i ett pedagogiskt arbete. Både musik och rytmisk rörelse är kontaktskapande på en djupare nivå än talet. Detta innebär att musiken inte bara gör det trevligare i ett socialt sammanhang utan även stärker gemenskapen och förhöjer förmågan till samarbete (Uddén, 2012).

I en kurspresentation för Uppsala universitet framgår det att man valt att använda sång för inläring av spanska. Det är alltså inte bara på SFI som man kommit på att sången kan främja språkinläringen (Álvarez, 2012).

Fernando Álvarez, kursledare och pedagog i spanska på Uppsala Universitet:

Med utgångspunkt i traditionella och moderna spanska sånger och med stöd i teorier om språkinläring undersöks möjligheter att använda sången som didaktiskt redskap. Genom att lyssna, läsa i takt, skriva texter till givna melodier och sjunga ges deltagarna möjlighet att fördjupa sig i det spanska språkets rytm och melodi. (Álvarez, 2012)

Álvarez använder sig av musik och sång för att lära ut spanska och lära ut om den spanska kulturen. Kopplingen blir tydligare när man läser målen för kursen.

Efter genomgången kurs förväntas den studerande

- ha ökade kunskaper om relationen mellan språk och musik*
- ha utvecklat kunskap om spanskans prosodi (uttal, rytm och betoning)*
- ha kännedom om representativa drag i traditionella sånger från olika spansk-språkiga områden samt de sociala och kulturella företeelser de speglar*
- ha en överblick över klassiska och aktuella sånger från ett flertal spansk-talande länder*
- kunna skriva texter på spanska utifrån givna rytmer och melodier*
- utveckla egna idéer för användning av sånger som didaktiskt redskap för att öka elevernas motivation. (Álvarez, 2012)*

Kursen har alltså en oerhört stark relation till musik och sång. Den förväntas starta i januari 2013 vilket tyder på att ett nytänkande nu går att finna även bland vissa av våra språklärare.

Svenska genom sång – Hur gör man?

Det finns många sätt att använda sig av sång och musik i språkundervisningen. I sångerna kan man referera till saker som finns i samhället, allt från blommor till stadsdelar. Eleverna lär sig på detta vis om de olika ämnena som sångerna handlar om, men även att stava och uttala ord rätt. Som lärare kan man även använda sig av rörelsesånger där man exempelvis går igenom olika kroppsdelar. Sångerna behöver inte nödvändigtvis innehålla text. Det går också bra att använda sig utav instrumentalmusik, där man som lärare kan koppla in sådant som känslor, tankar och upplevelser (Andersson, 2010).

Kjellin (2002) anser att den viktigaste delen i andraspråksinläring är att lära sig uttala orden ordentligt, vilket också är det första barnet lär sig i sin förstaspråksinläring. Kjellin (2002) anser att pedagogen bör börja med stavelser när ett andra språk skall läras ut.

Jag har tidigare i studien tagit upp att hörseln är vår grund till språkinläringen. Kjellin (2002) utvecklar detta och berättar att han anser att en nybörjargrupp i andraspråksinläring först och främst bör träna hörselsinnet och hörselåterkopplingen. Utifrån detta perspektiv skulle man

kunna förmoda att körövningar där det ingår både aktivt lyssnande och deltagande i form av upprepningar är en väg att gå.

Andersson (2010) tar i sin bok upp tankarna bakom det arbetssätt som han använder sig av i SFI-undervisningen. Han delar även med sig av material. Boken riktar sig främst till pedagoger som vill använda sig av musik i undervisningen. Ämnen såsom lustfyllt lärande, kommunikation och gruppdynamik berörs. För att nå fram till individen menar Andersson att det är viktigt att veta var personen kommer ifrån samt vilka traditioner och erfarenheter denne har med sig.

Andersson (2010) hänvisar till Catrin Norrby och Gisela Håkansson, *Språk- inläring och användning*, 2007, och skriver att i själva inlärningsprocessen är det inte det grammatiska sammanhanget som skall prioriteras först utan att studenten lär sig att urskilja och minnas ordens betydelse. Därför menar Andersson, är sången bra för språket eftersom man i sången upprepar ord, meningar och deras betydelser (Andersson, 2010). Verser som rimmar hjälper den studerande att komma ihåg ord lättare. Musiken i sig gör det lättare att minnas orden och utöver det så lär musiken även ut språkets rytm.

Andersson (2010) tar till några knep för att försäkra sig om att han väljer rätt musik och rätt texter till sina studerande. I valet av låtar utgår han först och främst från vilken nivå studenterna har rent språkligt. För studenter som inte är vana vid hans arbetssätt börjar han alltid med något som är lättarbetat och snabbt ger resultat så att de vänjer sig vid honom som pedagog. Musiken är till för att hjälpa och inte stjälpa. Det skall vara lätt. Väljer han inspelat material så skall melodierna vara enkla, inspelningarna tydliga och texterna skall gå att beskriva. Texterna får därför inte vara alltför abstrakta. Melodierna får inte heller vara för rytmiskt utmanande. Andersson (2010) ratar även musik där melodin är synkoperad, det vill säga förskjutet och inte på taktslaget, vilket bara gör sången till en utmaning då de studerande har fullt upp med att hänga med i texten. När det enbart handlar om att lyssna och följa med i texterna kan man dock ta sig an lite större utmaningar.

När det handlar om att hitta rätt textmaterial går Andersson (2010) efter ämne. Texten bör beröra ett aktuellt ämne och gärna något som tilltalar klassen. Andersson föreslår här ämnen som livet, familjen och andra relationer. Att förklara betydelsen bakom olika känslor och metaforer kan vara en utmaning, speciellt om eleverna ligger på en låg nivå rent språkmässigt.

Anderson tycker det är viktigt att man som lärare presenterar låten som eleverna skall arbeta med. Presentationen sker oftast genom att läraren pratar lite om låtens bakgrund och sedan spelar igenom låten en gång för eleverna så att de får veta vad det är de skall jobba med.

Vidare tipsar Andersson (2010) om hur man kan göra en övningsmall i hörförståelse för att de studerande skall lyssna aktivt, skriva och förstå ord, fraser och sammanhang. Självt utgår han från fyra grundläggande steg, A-D, stegen E och F är fördjupningsuppgifter.

Läraren inleder med att kortfattat berätta vad låten handlar om och sedan lite kort berätta om artisten eller kompositören

Punkt A. Denna punkt har Andersson (2010) döpt till *Spela upp/sjung sången*. Eleverna kan antingen enskilt eller i grupp sätta sig och lyssna igenom låten. Detta skall ske utan att de ser

texten. När de lyssnar på låten skall de upptäcka vilka ord de känner igen. Sedan kan man som lärare låta eleverna sätta sig och diskutera detta i grupp eller parvis. De ord eleverna känner igen får de sedan skriva upp på tavlan. Även de ord som inte finns med i låten men som eleverna tror sig ha hört skall skrivas upp på tavlan. Detta för att de sedan ska kunna diskutera de ord som låter lika. Efter att eleverna skrivit upp orden på tavlan återgår man till att lyssna på låten en eller två gånger. Eleverna får under tiden upptäcka fler ord i texten.

Punkt B. *De studerande lyssnar.* Eleverna får lyssna på låten igen men nu med textbladet framför sig.

Punkt C. *De studerande lyssnar på sången i kortare fraser.* Gå igenom och lyssna på låten textrad för textrad. Här går alla igenom de olika fraserna och ordens betydelse. Det här momentet upprepar man med eleverna. Först förklarar läraren vad varje rad betyder, sedan vad varje strof betyder och till sist förklarar läraren hela texten i sin helhet för eleverna.

Punkt D. *Sjung.* Läraren och eleverna sjunger igenom låten ett par gånger. Läraren kan här välja att till exempel jobba med uttalsövningar eller kanske välja ord eller strofer som kan behövas diskuteras ytterligare.

Punkt E. *Illustrera temat.* När läraren är helt säker på att eleverna förstått texten så får eleverna måla en bild/teckning utifrån ett ord de valt från texten.

Punkt F. *Berätta om bilden.* När bilden är klar visar elev upp sin bild för läraren och kanske även för resten av klassen och berättar sedan antingen med sina egna ord eller med ord från texten vad han eller hon har målat. Detta kan följas upp med en skriven berättelse om antingen låten eller om ett visst ämne som framkommit i låten (Andersson 2010).

I andra kapitel i sin bok går Andersson (2010) igenom hur man kan träna ord, fraser och sammanhang, uttal med hjälp av rytmisering, hur man skriver egna texter och hur man använder sig av instrumentalmusik. Han har även skrivit ett avsnitt som heter *När det inte "fungerar"*. Här berättar han hur man kan lösa olika slags konflikter, till exempel när eleverna inte vill sjunga. Detta behöver inte vara ett problem, menar Andersson (2010). Alla måste få följa med i det tempo som passar dem själva bäst. Efter en viss tid brukar de flesta människor vilja sjunga ändå. I annat fall får man respektera deras motvilja och erbjuda dem undervisning som passar dem bättre.

Andersson har en tydlig struktur och använder sång och musik, texter och bildskapande i sin undervisning. För Eva Bornemark, vars pedagogik vi ska bekanta oss med senare i denna studie, förefaller elevernas konkreta vardag och deras talspråk ha större betydelse.

Metodbeskrivning

Kvalitativ forskning

I den kvalitativa forskningen arbetar forskaren ofta med generella frågor, och det gäller också att de personer eller platser som är undersökningsobjekt liksom insamlad data är relevanta. Ofta tillkommer under arbetets gång även nya frågeställningar som kan införlivas i forskningsprojektet, och projektet är därför inte alltid helt definierat från början. (Patel & Davidsson, 2003). Frågorna i den kvalitativa forskningen är av typen ”Vad innebär det? Vad handlar det om? Vad kännetecknar denna händelse eller detta fenomen?” (Starrin & Svensson, 1994). I min forskning ställer jag frågor av denna typ, nämligen om hur man kan arbeta med inläring av svenska språket genom sång och vad sången och musiken har för påverkan på språket.

Val av Metod

Undersökningen i sig är en kvalitativ forskning, eftersom forskningsfrågorna handlar om individers personliga upplevelser. Frågan om hur man kan arbeta med inläring av svenska språket genom sång och vad sången har för påverkan på språket har jag försökt besvara med hjälp av tidigare forskning inom området, intervjuer av nyckelpersoner samt egna observationer.

Vidare har jag valt att använda mig av en ansats i mitt resultatkapitel som kallas ”narrativ”, och bygger på en subjektiv berättelse. I en vidare definition kan begreppet ”berättelse” anses betyda ”en framställan av en händelse som någon upplevt” (Karlsson, 2008). Ordet ”narrativ” betyder enligt ordboken helt enkelt ”berättande” (Norstedts svenska ordbok, 1990).

Det narrativa tillvägagångssättet rymmer en förståelse av interaktionen mellan individer, grupper och samhället, av det sammanhang berättelsen befästs i (Karlsson, 2008) och då dessa saker finns med i min studie har jag valt berättandet som den form jag redovisar mina resultat i.

Metod

I all forskning är det av intresse att veta hur väl den valda metoden mäter det som avses att mäta. I detta sammanhang används då begreppen validitet och reliabilitet. Begreppet ”validitet” är liktydigt med giltighet och relevans. Det är viktigt att i forskningen bara ta med mätvärden som har med den undersökta saken att göra, irrelevanta data ska inte tas med. Begreppet ”reliabilitet” är liktydigt med tillförlitlighet, det vill säga, det är viktigt att använda en mätmetod som ger pålitliga resultat (Patel & Davidsson, 1991).

Eftersom metoden som används i denna forskning är kvalitativ måste begreppen reliabilitet och validitet hållas i minnet, inte bara vid den slutgiltiga analysen av det insamlade materialet, utan även under den pågående datainsamlingen. Reliabiliteten kan inte anges i siffror, utan i stället redovisas denna genom att förutsättningarna för forskningsprojektet beskrivas samt hur insamling och bearbetning av data har gått till (Patel & Davidsson, 1991).

Validiteten står för hur sanningsenlig forskningen är i sig. I forskningen har det ingått en mängd olika källor som pekar på samma resultat. De litterära källorna hänvisar oftast till

samma typ av förstudie eller samma forskare, utan att nödvändigtvis vara skrivna i samma period. Författarna hänvisar även ofta till varandra. (Patel & Davidsson, 2003). Direkta observationer i klassrummet har gett mig en koppling till verkligheten.

Reliabiliteten handlar om hur trovärdig tidigare forskning är, hur pålitliga mina källor är och om jag kan stå för resultatet av det jag kommit fram till. Att utövare av ämnet har uttalat sig är en styrka i trovärdighet (Patel & Davidsson, 2003)

För att säkerställa att jag skulle få svar på mina frågor behövde jag bestämma vilka källor jag skulle använda. Förutom att ta del av tidigare forskning var det viktigt för mig att få träffa Eva Bornemark, grundaren av "Svenska med sång" i Malmö. Sedan behövde jag träffa en grupp elever som kunde svara på hur de upplever ämnet. Till intervjuerna hade jag förberett mig med ett antal frågor som berörde ämnet. Intervjuerna spelades in på min telefon (detta verkade vara det smidigaste sättet att samla in den muntliga information som forskningen behövde). För att komma ämnet svenska med sång ännu närmare behövde jag göra direkta observationer under några lektioner för att få en egen upplevelse och förståelse. Detta kom att betyda mycket för min uppfattning av ämnet och bidrog till att öka tillförlitligheten av min forskning.

Att få information direkt från Eva Bornemark har varit värdefullt. Även litteraturen av Andreas Andersson, en annan musikpedagog inom SFI, är en av de starkare källorna. I övrigt bygger mitt arbete på tidigare forskning, varav en del av källorna är gamla examensarbeten. Mina forskningsfrågor (hur man som pedagog kan arbeta med inläring av svenska språket genom sång och vad sången och musiken har för påverkan på språket) har beröringspunkter med SFI, hjärnan och minnet samt språkets utveckling, varför jag har valt att ge läsaren en kort introduktion av dessa områden. Mitt arbete har också krävt en teoretisk bakgrund om inlärningsmetoder, dels allmänt om språk, dels specifikt om inläring av språk i kombination med sång och musik.

Etiska ställningstaganden

Redan i min första kontakt, via mail, med Eva Bornemark tog jag upp frågan om anonymitet. Min inställning var att en eventuell önskan om anonymitet självklart skulle respekteras. Jag frågade även Eva strax innan intervjun skulle äga rum om hon kunde tänka sig att gå ut med sitt namn i mitt arbete. Det gick bra för hennes del.

Jag valde att låta övriga informanter vara anonyma för att värna om deras trygghet. De fick veta, innan intervjun ägde rum, att de skulle förbli anonyma.

Förberedelser

När det var bestämt att jag var välkommen till Eva Bornemark med min studie valde jag att förbereda mig genom:

- att samla ihop ett antal frågor till henne för den kommande intervjun
- att samla ihop ett antal frågor till hennes elever för en kommande intervju. Jag ville intervjua hennes elever för att få en bild av hur de upplever att lära sig svenska genom sång, och jag valde att intervjua dem i grupp då jag förmodade att deras språkkunskaper ännu så länge låg på grundnivå.

- att planera observationer av en eller flera lektioner. Detta behövde jag göra för att kunna bilda mig en uppfattning om hur lektionerna såg ut och hur läraren ledde arbetet.

Intervju med Eva Bornemark

Eva Bonemark arbetar som musikpedagog på SFI Södervärn. Eva gick rytmikpedagogprogrammet på Musikhögskolan i Malmö mellan 1970 -1973. Därefter jobbade hon som församlingsmusiker i Malmös församling Slottsstaden. Där stannade hon i sexton år. År 2000 skildes kyrkan från staten och i samma veva valde Eva att gå vidare i livet. Hon blev erbjuden en skraddarsydd tjänst på Komvux. Uppgiften var att starta kursen *svenska med sång*. Eva fick fria tyglar inom ämnet och var alltså tvungen att skapa allt material helt själv. Hon har jobbat aktivt med den tjänsten i tolv år nu och trivs mycket bra med både tjänsten och eleverna.

Jag valde att intervjua Eva Bornemark som alltså har format kursen *svenska med sång* på SFI i Malmö och därmed är en direkt kunskapskälla till det ämne som denna studie handlar om. Sist men inte minst valde jag att göra en observation under två av Evas sånglektioner för att få en bättre bild av hur Eva arbetar och hur atmosfären i klassrummet är. För att samla in information från mina informanter använde jag min mobil vars ljudinspelningskälla fungerar väldigt bra för att spela in intervjuer. Jag använde även min surfplatta för att läsa upp frågor och anteckna svar, detta för att slippa lösa blad och bortslarvade papper.

Intervjun av Eva genomfördes på Komvux på Södervärn och varade i tjugo minuter. Frågorna jag ställde rörde Evas bakgrund, hennes pedagogik samt kopplingen mellan sång och språk. Efter intervjun bestämde vi att jag skulle komma tillbaka veckan efter på studiebesök och samtidigt intervjua några av hennes elever.

Intervju med eleverna

Jag intervjuade en grupp bestående av fyra elever (tre tjejer och en kille) för att få en inblick i hur det är att studera musik med svenska när man knappt kan svenska. Eleverna valde att delta genom handuppräkning, alltså av eget visat intresse. De var anonyma för mig och jag försäkrade dem om att de skulle förbli anonyma. Strax därefter tog jag fram min telefon och berättade att jag skulle spela in dem auditivt och att jag sedan skulle skriva ner det som spelats in för att använda det i mitt arbete.

Jag hade förberett sex frågor som jag ställde till dem:

1. Förstår ni vad det är ni sjunger?
2. Har det hjälpt?
3. Är det roligt, Hur/Varför?
4. Vad har du lärt dig?
5. Är det svårt, vad?
6. Vågar du sjunga?

Från början var tanken att jag skulle intervju dem en och en. Av praktiska skäl kom jag dock fram till att det skulle vara bättre att intervju dem i grupp, dels på grund av att de då kunde hjälpa varandra med språklig förståelse och formulering, dels på grund av att de då kanske skulle kunna känna sig tryggare. Då ingen av dem talade flytande svenska var det inte lätt att intervju dem, och ledande frågor fick ofta svar som ja och nej. Det var viktigt att alla kom till tals och de hjälpte varandra på respektive hemspråk att förstå vad det var jag ville ha svar på. Frågan ”Vad har du lärt dig?” fick jag stryka eftersom de inte alls förstod vad jag sa, inte heller när jag försökte förklara på engelska. Utöver den lilla incident flöt intervjun på bra, och den tog inte mer än fem minuter. Alla frågor fanns nerskriva på min surfplatta och samtliga intervjuer spelades in som ljudspår på min mobil.

Samtliga intervjuer, även intervjun med Eva Bornemark, transkriberades och sedan valde jag att sammanställa materialet som en berättelse i resultatkapitlet.

Observation

Under två stycken lektioner i *svenska med sång* gjorde jag mina observationer. Båda lektionerna var på trettio minuter, och de hölls i aulan på Komvux Södervärn. Under observationerna satt jag tillsammans med eleverna och iakttog hur Eva lärde ut. Antalet elever under den första lektionen var ca tjugo stycken, och det var ganska jämnt fördelat mellan könen. Eleverna under den andra lektionen var ca tio, varav en var man och resten kvinnor. Jag var även med och deltog genom att sjunga med lite då och då. Anteckningarna förde jag på min surfplatta som jag hade med mig.

Resultat

I kommande kapitel berättar jag om intervjuerna och observationerna på Komvux SFI Södervärn.

Intervju med Eva Bornemark

Eva och jag möttes i receptionen på Komvux på Södervärn och gick sedan iväg till personalrummet för att prata om hur vi skulle gå till väga. Personalrummet som ligger på andra våningen är en stor röd sal med mycket kaffedoft, många stolar och vid tillfället var det väldigt lite personal där. Vi slog oss ner med en varsin kopp te. Väl sittande gav Eva mig lite grundläggande information om svenska med sång. Hon berättade bland annat om hur ämnet är uppdelat och vilka nivåer som finns. Det finns tre nivåer på SFI. De som inte kan någon svenska alls/inte har gått i skola, de som kan lite svenska och de som kan en del svenska. Liksom övriga kollegor får Eva anpassa sina lektioner efter elevernas förmågor.

Eva berättade att hon använder sig av sin egen pedagogik. Även materialet hon använder sig av på lektionerna är hennes eget:

Eleverna sitter liksom uppradade i en halvcirkel framför mig och jag sitter vid pianot. Jag har en overhead-apparat som gör att de ser texten, och så jobbar vi med texten och jag förklarar på ett oerhört språkligt sätt låg nivå. Det ingår även i pedagogiken att jag gör min egen musik. Det har blivit så de senaste åtta, nio åren. Den är väldigt förutsägbar och enkel och i ett litet tonomfång på kanske fem, sex toner. Den är väldigt nära talrösten. Man kan tänka sig från lilla a till ettstrukna a ungefär. Det passar många.

Eva har även en hemsida för sina studenter där de kan gå in och öva eller bara lyssna på låtarna hon lär ut på lektionerna. Med sig i klassrummet har eleverna sin huvudlärare. Läraren hjälper till genom att peka i texten på de låtar som visas på overheadprojektorns duk. När det är läge byter läraren också ut den visade låten mot en ny.

När jag frågade om eleverna får texten översatt på något sätt så att de kan förstå vad de sjunger svarade Eva att de har tillgång till lärare som pratar deras modersmål och som de kan vända sig till efter lektionerna om de behöver få texten översatt. I annat fall går hon igenom texten på tavlan såg gott det går, tar ord för ord och frågar om de hänger med. Eleverna brukar svara ja men Eva kan ibland känna att de kanske svarar ja för att vara artiga.

Det tar tid innan vi hittar varandra där. Men huvudläraren kan ta med texten och bearbeta den i grupp och ha den som diktamen på de högre nivåerna eller ha ordförståelse utifrån de texter vi har. Det är viktigt att den ordinarie läraren är angelägen om den här undervisningen för då får eleverna ut mycket mer av det.

Vi kände båda två att vi hade pratat klart om ämnet och det blev en stunds tystnad innan jag ställde nästa fråga. Vad är skillnaden mellan tal och sång?

Eva tycker inte att skillnaden mellan talspråk och sångspråk är jättestor men att sången hjälper talet i fråga om uttal. Hon brukar använda sig av sång även när det handlar om vanliga

meningar. Alltså, hon talsjunger exempelvis hälsningsfraser på ett sätt som ligger så nära talet som möjligt.

Jag spann vidare på ämnet genom att fråga om den svenska dialekten spelar någon roll. Det tror inte Eva. Många av hennes kollegor tror att skånskan kan vara svår att uppfatta men detta upplever inte Eva själv. Hon har däremot genom egna iakttagelser upptäckt att de som får höra göteborgsdialekt sedan får en väldigt snygg svenska i sitt eget tal. Detta tror hon, beror på att göteborgsdialekten är väldigt tydlig. Diktionen är bra.

Eleverna har varit med om att uttala och få till en snygg svenska när de sjunger och det innebär att de inte behöver få till svenskan talande egentligen men de har fått vara med om att få svenskan att låta snygg förklädd i toner och det är mycket värt att få till det rätt.

Eva lär inte bara ut låtar på lektionerna utan även grammatik. Ibland händer det att deras huvudlärare kommer och berättar vad de behöver fokusera mer på. Det kan exempelvis vara en sådan sak som artikelverb. Då får Eva försöka väva in det i sina musiklektioner.

För mig är det dock viktigast att de lär sig uttryck och fraser. Så ärlig svenska som möjligt. Alltså så som man pratar.

På frågan om Eva råkat ut för elever med någon funktionsnedsättning svarade hon att hon har elever utanför SFI som har det. Där handskas hon med elever som har problem med PTSD (Posttraumatiskt stressyndrom), en form av ångeststörning som kan uppkomma efter ett trauma. Dessa elever har speciella behov som bemöts av sjukvården. Själv anpassar Eva undervisningen på bästa sätt och utesluter ämnen som kan vara direkt kopplade till dessa elevers bakgrund.

Eva har även en grupp svenska män med funktionsnedsättning på särvtux. Hon träffar också en grupp kvinnor på SFI som har med sig någon form av problematik eller ohälsa. Gruppen heter ”Må bra-sfi” och Eva menar att det mer handlar om att förströ deras tankar, att få dem att trivas och tycka att det är roligt att komma och ha musik tillsammans. Överlag tror hon att hennes klasser kan bestå av betydligt fler personer med exempelvis dyslexi än vad hon har kännedom om eftersom hon inte får veta varje enskild individs bakgrund eller funktionsnedsättning. Hon tittar efter gruppens behov och anpassar sig efter det.

Eva tycker att det är positivt att lektionerna hålls i grupp. Detta gör att man inte behöver vara så blyg som elev eftersom man inte utsätts för någon enskild prestation. Enligt Eva är det även positivt på grund av att de som har lätt för att lära drar med sig dem som kanske inte har riktigt lika lätt för det.

Eleverna får inga läxor och den enda typ av utvärdering som eleverna har är att de får en lapp med lätta frågor där de som svar kryssar för antingen en glad gubbe, mellanglad gubbe eller sur gubbe. Eleverna kan oftast inte uttrycka sig mer sofistikerat än så. Eva belyser att hon dock är mycket lyhörd för hur lärarna fångar upp eleverna och hur sedan eleverna tar till sig av det. Det blir för henne en annans sorts utvärdering.

Den tilliten från grupperna och speciellt de grupperna som har lite större problem, den är ovärderlig

Eva sken upp när hon sa det sista och jag förstod att hon verkligen menade vad hon sa. Intervjun var härmed slut. Jag tackade Eva för att jag fått intervjua henne. Hon följde mig till receptionen där vi sa adjö.

Undervisningen består alltså av enkla vardagsnära sångtexter med enkla melodier som ligger nära talrösten. Eleverna kan själva öva på sångerna som ligger utlagda på hemsidan. Vid behov kan eleverna också få sångerna översatta till sitt hemspråk. Sångundervisningen bidrar till ett bättre uttal. Det är oklart om dialekter har någon betydelse. Sångerna fokuserar inte bara på ordförståelse och uttal utan kan också, i samråd med övriga lärare, ta in grammatiska övningar. Men viktigast är ändå att sångerna ligger nära talspråket, så kallad ”ärlig svenska”. En väsentlig del av undervisningen är att eleverna trivs, känner sig trygga och vågar uttrycka sig i sång. Det krävs att läraren är engagerad, lyhörd och hela tiden stämmer av sin undervisning och vad eleverna ”tar in”. Utvärdering sker med hjälp av ”känsloglobbar” som fångar in elevernas upplevelser av undervisningen.

Intervju med eleverna

Efter den första lektionen som jag observerat tog jag med mig gruppen elever som ville ställa upp i intervjun. Vi satte oss vid ett avlångt bord i hallen utanför aulan. Till en början verkade gruppen lite nervös vilket smittade av sig på mig. Jag ville inte att de skulle tycka att det var jobbigt så jag började berätta lite mer om vad jag skulle göra och att det inte fanns något att vara nervös över om man nu var det. Det verkade hjälpa för jag tyckte mig känna att stämningen blev lite mer avslappnad.

Jag lade upp min mobiltelefon, som jag spelade in med, på bordet och sade klart och tydligt till att ”nu börjar jag spela in”.

”Förstår ni vad ni sjunger?”

Alla svarade ja så snabbt och så entydigt att jag nästan kände att frågan var lite för ledande. Trots min oro över hur intervjun skulle kunna utvecklas så fortsatte vi.

Alla fyra elever kände att de har blivit bättre på svenska och att *Svenska med sång* hjälper dem att förstå språket bättre.

Elev nummer 1:

”När man sjunger, blir det jättebra”

Elev nummer 4:

”Det är roligt när man sjunger, jätteroligt. Tycker om det mycket”

Efter denna fråga kunde man känna att vi alla började slappna av. Det blev lite mer av ett samtal även om det fortfarande var väldigt uppstyrt.

När jag frågade dem varför det är roligt fick de först tänka efter ett tag. Frågan i sig är ju egentligen ganska svår. Men svaren var tydliga.

Elev nummer 1:

”Musik”

Elev nummer 3:

”Det kommer från hjärtat”

Elev nummer 2:

”Ibland finns det sånger på tv som man kan lyssna på. Man behöver inte förstå alla orden”

Jag funderade lite snabbt för mig själv och tänkte att det var oerhört kloka personer jag hade att göra med.

Samtliga kände att de vågade ta för sig på lektionerna och sjunga eftersom de sjunger i grupp och det då inte känns så utelämnande. Svenska språket är inget lätt språk i sig och gruppen var enig om att det inte alltid är så lätt att hänga med på lektionerna.

Helst ville jag ha haft igång ett livligt samtal. Tyvärr blev det inte riktigt den stämningen förrän intervjun nästan var slut. Då avbröt folk varandra och alla hade något att säga när jag ställde mina två sista frågor. Till en början trodde jag att de var nervösa över att prata med mig. Men när intervjun väl satt igång förstod jag att de var mer frustrerade över att de inte kunde uttrycka sig så som de skulle vilja. Jag kände samma frustration när jag ställde en fråga och märkte att jag inte riktigt kunde nå fram med vad det var jag ville ha svar på.

Eftersom deras svenska var mycket begränsad var det inte så lätt för dem att förstå vad jag frågade och vad jag menade. Det var heller inte lätt för dem att svara eftersom de inte kunde utveckla sina svar. En fråga som blev problematisk är frågan: ”Vad har ni lärt er?” De förstod inte vad jag menade och det blev en stunds förvirring då jag även försökte översätta frågan till engelska.

Efter intervjun ställde eleverna även några frågor till mig. De var nyfikna på vilken typ av lärare jag skall bli och var jag senare kommer att jobba. Jag svarade på frågorna och efter det skiljdes vi åt.

Eleverna bekräftade att svenskundervisning med hjälp av sång och musik är lustfyllt. De hade också en upplevelse av att deras svenska hade förbättrats med hjälp av sången.

Observationerna

Jag valde att observera en timme på Komvux Södervärn på SFI. Lärare var Eva Bornemark i ämnet svenska med sång. Själva salen var en stor sal med en liten scen längst fram. Scenen var endast tre trappor hög och precis framför den stod det en White board vänd bort från publikens håll. Uppe på scenen, stod ett el-piano och stolar uppradade i tre rader i en halvcirkel. Här håller Eva sina lektioner. Jag och Eva hade bestämt att vi skulle ses utanför aulan halv två på eftermiddagen.

Lektion 1

Jag var på plats fem minuter tidigare och Eva dök upp någon minut efter halv. Strax därpå kom eleverna. Med eleverna kom även deras kvinnliga huvudlärare. Hennes uppgift blev att

byta overhead-blad på overheadmaskinen. Eva hade redan valt ut de ord hon ville koncentrera sig på under dagens lektioner. Orden stod på tavlan när jag kom in. Det första Eva gjorde när alla hade kommit in var att pratsjunga välkommen och eleverna fick sedan svara. Därefter presenterade jag mig. Eftersom några elever kom försent blev jag tvungen att presentera mig en gång till. Stämningen i rummet var bra och eleverna var glada, skrattade och tog för sig. Eva skrattade mycket hon med och det märktes att Eva och eleverna har skapat någon slags relation, ”i det här klassrummet funkar vi så här”. Eva lärde ut en ny låt precis i början av lektionen och sedan körde hon sådant som de redan kände igen. Hon gick alltid igenom texten på alla låtar innan de börjar sjunga. Sedan sjöng hon fras för fras och eleverna härmade. Hon förklarade ordens betydelse framme vid tavlan. De sjöng igenom låten några gånger och sedan satte hon sig bakom pianot och kompade och sjöng med eleverna. I vissa fall började eleverna sjunga redan innan Eva hunnit gå igenom texten framme vid tavlan. Eleverna hängde på så gott det gick. När jag tittade rent allmänt på hur gruppen förde sig så såg alla ut att delta på alla moment. Men när jag sedan observerade de individuella prestationerna såg jag till min förvåning att det fanns vissa som inte sjöng alls. Det kan ha varit många faktorer som bidrog till detta och det säger egentligen ingenting om hur aktiv eleven är. Det var bara en iakttagelse jag gjorde och förvånades lite av eftersom stämningen var så god. Eva har valt att väva in mycket av verkligheten i sina texter. Vid ett tillfälle sjöng de en låt som handlade om Hyllie. De samtalade då även om allt som händer på Hyllie och om det nya shoppingcentret Emporia. Detta gjorde att låten fick en verklighetsanknytning. Trettio minuter går fort när man har roligt och rätt som det var tog lektionen slut. Eva tackade och önskade dem en fortsatt trevlig dag.

Lektion 2

Eftersom jag varit ute och intervjuat några elever kom jag in ungefär fem minuter in på lektionen. Vid det här tillfället presenterade jag mig direkt när jag kom in i rummet. Gruppen var mycket mindre än den första. Majoriteten var kvinnor (bara en man) och de hade ingen huvudlärare med sig, varför en elev fick stå för bladbyttandet på overheadapparaten. Gruppen var i sig även mycket tystare än den första gruppen. Jag fick aldrig någon uppfattning om den här gruppen alltid är så liten eller om det bara var just den gången. Rent åldersmässigt var det ganska många unga och medelålders, dock inga gamla. Eva jobbade likadant som under föregående lektion. Hon gick igenom texten på tavlan, sjöng med eleverna fortfarande ståendes framme vid tavlan för att slutligen sätta sig vid pianot och sjunga och kompa därifrån. I den här gruppen hade eleverna inte kommit lika långt som i den förra. Det fanns därför fler låtar som de inte hunnit sjunga. Det visade sig att de ändå fick sjunga samma låtar som den första gruppen. Skillnaden var att de inte hört vissa av låtarna förut. Eva bytte låtar i en rasande fart. När hon sedan satte sig vid pianot sjöng de igenom låtarna två-tre gånger innan det var dags för en ny låt. Detta uteslöt inte att hon ändå var noggrann med texterna och att eleverna skulle förstå vad de sjöng. Överlag så varvade Eva sång med tal på lektionen. Alla texterna innehåller något som har med verkligheten att göra så att det inte blir för diffust för eleverna. Eleverna var uppmärksamma och hängde med så gott det gick. Det var speciellt en tjej i gruppen som agerade ganska dominant. Hon kommenterade högt, svarade alltid utan att räcka upp handen och svarade på ett självsäkert sätt även om det kanske inte alltid var rätt svar. Resten av gruppen var lite mer lågmäld. Det var eftermiddag och det märktes på dem. De var ganska trötta. Av någon anledning kändes den här lektionen längre än den första. Kanske på grund av att stämningen inte var lika livad som i den första gruppen, kanske på

grund av att jag redan suttit i en halvtimme. Vid lektionsslut tackade Eva och önskade ännu en gång sina elever en fortsatt trevlig dag.

Undervisningens struktur stämmer väl överens med pedagogens ambitioner om ett lustfyllt lärande med fokus på användbara och vardagliga begrepp. Alla elever sjöng faktiskt inte med i sångerna men gav ändå ett intryck av att vara engagerade under lektionen. Under den andra lektionen kunde en tjej dominera över de andra eleverna i samtalen men under sångstunderna hade alla möjlighet att delta på samma villkor.

Resultatdiskussion

I det här kapitlet återkommer jag till de grundläggande frågor som jag har försökt få svar på genom min forskning:

- Hur kan man arbeta med inläring av svenska språket genom sång?
- Vad har sången och musiken för påverkan på språket?

Svenska genom sång

Som bosatt i Sverige har man rätt att lära sig svenska. För att SFI skall komma till nytta skall individen ha behov av de grundläggande kunskaper inom det svenska språket som utbildningen ger. Det finns många sätt att använda sig av sång och musik i språkinläring. Andersson (2010) går i sin bok igenom några exempel. Man kan sjunga sånger som knyter an till ett visst ämne. Vidare kan man sedan fördjupa sig i ämnet och diskutera det i klassen. Man kan göra rörelsesånger som aktiverar eleverna lite mer. Därigenom kan eleverna bland annat få lära sig olika kroppsdelar eller kanske klädesplagg. Man kan även blanda in instrumental musik där eleverna får fokusera mer på känslor och tankar kring det de hör. Andersson (2010) använder sig också av strukturerade övningar i hörförståelse.

Svenska genom sång är alltså ett ämne man har på SFI numera. Från början trodde jag att man inom SFI jobbade efter samma mönster men har nu förstått att så är definitivt inte fallet. Eva Bornemark och Andreas Andersson kunde inte vara mer olika i sina arbetssätt. Eva Bornemark gör egna vardagsnära låtar. Andersson förespråkar en mer traditionell synvinkel och lär enbart ut kända svenska sånger till sina elever. Båda lyfter dock fram värdet av ett lustfyllt lärande i grupp och båda lägger mer vikt vid ordförråd än grammatik. Jag upplever dock att Eva Bornemarks undervisning i ämnet *svenska med sång* har några enkla men viktiga pedagogiska innehåll som Anderssons undervisning eventuellt saknar. Jag tänker på elevernas möjlighet att öva via hemsidan, att huvudläraren följer med och pekar i sångtexten, att Eva även ”pratsjunger” vanliga meningar och att undervisningen utvärderas genom ”känsloglobbarna”.

Vid ett tillfälle berättade Eva för mig att en del av hennes elever inte har gått i skola alls och kanske inte vet hur man läser eller skriver. Att till exempel använda en svensk sång med Ted Gärdestad kan ju onekligen i sådana lägen uppfattas lite för naivt. Evas låtar är dessutom korta och väldigt sakliga. De innehåller inte så mycket känslor eller ord som inte går att beskriva och inte heller svåra rytmer.

Andersson menar i sin litteratur att det visst går att lära ut svenska traditionella sånger till eleverna fast de ligger på en så pass låg nivå rent språkmässigt. Det är mycket möjligt att de svenska traditionella låtarna hjälper eleverna att bättre förstå hur det svenska samhället fungerar och hur typisk svensk musik låter.

Enligt min uppfattning är det oerhört nyttigt att människor som kommer till ett nytt land får med sig så mycket som möjligt i ryggsäcken när de ändå går och lär sig svenska språket.

Sången och musikens påverkan på språket

Olle Kjellin (2002), dr. i fonetik och legitimerad läkare, anser att uttalet är det första man bör lära ut i ett andra språk. Detta baserar han på att uttalet är det första en förstaspråkinlärare lär sig. Då sång anses främja uttalet blir det detta de får lära sig genom *svenska med sång* på SFI.

För att förstå vad som händer i kroppen när vi sjunger började jag med att presentera hjärnans aktivitet. Hjärnans två hjärnhalvor innehåller olika funktioner. Den semantiska delen som vi kan styra över ligger i vänster hjärnhalva. Den känslomässiga delen som vi inte kan styra över och som automatiskt sätts igång bland annat när vi hör musik, ligger i höger hjärnhalva. När vi sjunger aktiverar vi därför båda hjärnhalvorna (Persson, 2011 A). För att språkets ljudegenskaper (prosodin) skall uppfattas behöver hjärnhalvorna samarbeta med örat (Persson, 2011 B).

När vi sjunger en text aktiveras både det episodiska och det semantiska minnet (Persson, 2011 A). Sången hjälper oss att minnas språket (Persson, 2011 A). Exakt hur detta går till har det hittills inte gått att svara på. Men det kan ha med personliga upplevelser och det undermedvetna att göra (Persson, 2011 A).

Eftersom varje språk har en viss melodi och en viss rytm (prosodi) är det inte så svårt att förstå varför sången skulle vara nära besläktad med språket. Bornemark arbetar genom att ibland sjunga meningar till eleverna. Detta är alltså för att främja prosodin i det svenska språket. Hon, liksom Kjellin (2002), Persson (2011 A och B) och Álvares (2012), menar att det bli lättare för eleverna att få ett snyggare svenskt uttal om de lär sig prosodin. I en kurspresentation för spanska på Uppsala Universitet framgår det att man även där använder sig av sång för att få fram den spanska melodin och rytmen (Álvares, 2012). När jag gick i högstadiet och läste spanska brukade vi även sjunga spanska sånger. Det är förmodligen inte så ovanligt att använda sig av sång i språkundervisning. Men sång och musik behöver inte bara vara ett praktiskt verktyg för att främja det svenska uttalet. Man kan även väva in sången och musiken som en motivationsfaktor till själva språkinläringen. Musikens påverkan på människan är stark. Den skapar glädje och gemenskap vilket kan vara mycket givande i en lärosituation.

Tidigare i studien nämns det att människan som håller på att lära sig ett språk är starkt beroende av någon metod för att behålla informationen i minnet. Det framgår här att musik och sång kan vara just den metoden. Det skulle naturligtvis vara intressant att få reda på hur detta går till men forskare har tyvärr inte kunnat hitta något exakt svar på det. Det finns dock en hel del annan forskning som säger att sången och musiken har en direkt koppling till det episodiska minnet (Persson, 2011 A).

Musiken och människan

Vi människor har rötter i vår musik. Musiken står ofta för igenkännande och är ett identifieringsverktyg (Uddén, 2012). Det finns till exempel nästan inga högtider som inte har sin egen musik. Musiken är nästan alltid det som identifierar reklamen på tv. Samhället använder sig också av olika igenkännande ljud för att ge människan snabb och effektiv information. Det är ljud som vi lär oss att känna igen och koppla till en viss händelse eller ett visst skeende, exempelvis SOS och andra alarmsignaler.

Enligt en evolutionsteori har människans kommunikationssystem utvecklats från diffusa läten och ljud till alltmer precisa medel såsom tal och skrift. Människans hela utveckling, både individuellt och som art, bygger på successiva kommunikationsnivåer: först med oordnade läten och gester, därefter med mönsterformade rytmiska gester med sång ton, vilka leder fram till att språket formats och får mening. Till detta använder människan enkla symboler och senare skriftspråk och mer utvecklande symboler såsom matematiska tecken (Uddén, 2012)

Språket har utvecklats med människan genom musiken. Individens utveckling är beroende av språket. Redan i magen påbörjas denna process. Fostret lyssnar på modern röst, lär sig hur den låter och identifierar sig med den (Björkvold, 1991).

Många blivande mödrar brukar sjunga för sina barn redan under fostertiden. Jag har även fått berättas om vänners pojkvänner som har ”beordrats” att prata med barnet i magen. Även om syftet är att barnet skall känna igen föräldrarnas röster så börjar samtidigt barnets språkkunskaper att utvecklas.

Glädje, gemenskap och motivation

Motivation, glädje och samverkan verkar vara viktiga faktorer för sångens påverkan på språkinläringen. Flera gånger i studien tas dessa faktorer upp. Både Bertilsson (2008), Bornemark och Uddén (2012) tar till exempel upp hur kontaktskapande musik och sång är. Människor känner glädje och gemenskap i samband med musik vilket i sin tur skapar motivation och leder till ett bättre lärande. Glädjen och samverkan kan också öka självförtroendet och leda till att eleven vågar ta för sig mer på lektionerna.

Även för eleverna verkar dessa faktorer vara viktiga. Att få sjunga i grupp skapar trygghet och enligt Eva Bornemarks elever upplever de inte att det är jobbigt att sjunga eftersom de sjunger tillsammans. Den gemenskapen och tryggheten gör att de lär sig lättare då de vågar sjunga sångerna som skall hjälpa dem att lära sig uttal och språk samt ge dem kunskap om det samhälle de vistas i.

Det här är något jag anser vara oerhört viktigt och det är något jag alltid tänker på när jag planerar egna lektioner för mina elever. Jag har själv varit elev under flera år och vet vikten av att i en läroprocess få känna glädje, gemenskap och motivation. Utan dessa tre faktorer kan skolarbetet bli betydligt mindre framgångsrikt.

Studiens konsekvenser för den egna lärrollen

Då jag som blivande musiklehrare säkerligen även kommer att undervisa elever i de lägre åldrarna är det nyttigt att veta vilken påverkan musiken har på människan. Att musiken kan hjälpa barnen att utveckla, inte bara språket utan även sociala relationer (Uddén, 2012) känns enormt viktigt. I dagens mångkulturella samhälle har vi även en hel del invandrabarn i våra klassrum. Att kunna dra nytta av musiken som en del av deras språkinläring känns då mycket tillfredsställande. Det finns en hel del som musik kan bidra med för våra barn och ungdomar och efter att ha fördjupat mig i denna studie hoppas jag att de nya kunskaper som jag har fått hjälper mig att bli en mer medveten musiklehrare.

Att ha gjort en studie som handlar om hur olika pedagoger arbetar med inläring av svenska språket genom sång och vilken påverkan sången och musiken har på språket har varit betydelsefullt för mig som blivande musiklärare. Jag har nu själv blivit inspirerad av hur sång och musik kan användas som ett verktyg i kommunikationen med barn och ungdomar. Det jag bland annat kommer att ta fasta på är att inte bara fokusera på elevernas kunskaper i ämnet musik utan även låta sång och musik ta plats, kravlöst och vardagligt, för att stimulera till glädje och gemenskap i klassrummet. Musiken kan därmed utgöra en grund för en inläring.

Framtida studier

Den här kvalitativa studien har gett mig en bild om hur man kan arbeta med inläring av svenska genom sång och musik. Analysen av den litteratur som jag har tagit del av och mina erfarenheter hos Eva Bornemark på SFI i Malmö, bidrar till att min uppfattning om att sång och musik har positiv inverkan på språkinläring har stärkts.

De informanter som saknas är fler experter på ämnet svenska genom sång. Det hade varit till studiens fördel om den fått fler infallsvinklar av människor som jobbar med ämnet. Detta kan dock i viss mån kompenseras med litteratur som berör ämnet.

I framtida studier skulle man kunna gå vidare och titta på de olika verksamheterna inom SFI och ytterligare undersöka samband mellan sång och språkinläring för invandrare. I vilka sammanhang, inom SFI, kombineras svenskinläring och sång? Varför har inte all svenska för invandrare denna kombinationen? Hur pass mycket samarbetar de olika verksamheterna inom SFI med varandra? Vilken är den mest framgångsrika SFI-metoden för inläring av svenska med hjälp av sång?

Vidare skulle det även kunna forskas mer om vilken betydelse musiken har för inläring av språk. Att lära sig fler språk blir mer och mer viktigt i en global värld. Kanske kan användandet av sång och musik underlätta vid inläring av främmande språk i skolan?

En del frågor har till viss del besvarats genom denna studie men nya frågeställningar, som kanske kommer att besvaras av andra nyfikna forskare i en framtid, har också väckts.

Referenser

Álvarez, Fernando. (2012). *Sång i spanskundervisningen*. Uppsala: Uppsala universitet. Fortbildningsavdelningen för skolans internationalisering.

<http://www.fba.uu.se/verksamhet/kurs-konf-sem/utbud/sang-i-spanskundervisningen/> Hämtad 2013-01-23

Andersson, Andreas. (2010). *Aktiva lärare, Musik i SFI- undervisningen, Hur du arbetar språkutvecklande med musik*. Stockholm: Liber AB.

Bertilsson, Magdalena. (2008). *Språk genom musik. Musikens funktion som motivationsskapare för språkinläring*. Lund: Examensarbete. Musikhögskolan i Malmö Lunds universitet.

<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1315434&fileOid=1316024> Hämtad 2013-01-23

Björkvold, Jon-Roar. (1991). *Den musiska människan. Barnet, sången och lekfullheten genom livets faser*. Stockholm: Runa Förlag AB.

Kjellin, Olle. (1995). *Svensk prosodi i praktiken. Instruktioner och övningar i svenskt uttal, speciellt i språkmelodin*. Uppsala: Hallgren och Fallgren.

Kjellin, Olle. (2002). *Uttalet, språket och hjärnan. Teori och metodik för språkundervisningen*. Uppsala: Hallgren och Fallgren.

Kjellman Erics, Åsa. (2012). *Sång underlättar SFI-undervisning*. Sveriges radio.se. P1.

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1012&artikel=5359247> Hämtad 2013-01-23

Karlsson, Lena. (2008). *Det är som en glaskupa runt hela prostitutionsstråket, vistas man där är allt tillåtet. En narrativ analys av två socialarbetares berättelse*. Lund: Kandidatuppsats. Genusvetenskap. Lunds universitet.

<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1316560&fileOid=1316561> Hämtad 2013-01-23

Narrativ. (1990). *Nordstedts svenska ordbok. 80. 000 ord och fraser* (s.649). Göteborgs universitet. Nordstedts förlag.

Patel, Runa & Davidsson, Bo. (1991). *Forskningsmetodikens grunder*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur AB.

Patel, Runa & Davidsson, Bo. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur AB.

Persson, Camilla. (2011 A). *Andraspråkinläring med hjälp av sånger och ramsor. Jag hade en gång en båt och Pelle Plutt*. Luleå: Institutionen för konst, kommunikation och lärande.

Luleå tekniska universitet. <http://pure.ltu.se/portal/files/36555089/LTU-EX-2012-36547129.pdf> Hämtad 2012-01-23

Persson, Camilla. (2011 B). *Ett perfekt eller lyssnarvänligt uttal, SFI och prosodi*. Luleå: Institutionen för konst, kommunikation och lärande. Luleå tekniska universitet.
<http://pure.ltu.se/portal/files/33211459/LTU-EX-2011-33181408.pdf> Hämtad 2013-01-23

Skolverket. (2012 A). *Vad är utbildning i svenska för invandrare?*
<http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/vuxenutbildning/utbildning-i-svenska-for-invandrare> Hämtad 2013-01-23

Skolverket. (2012 B). *Till vem riktar sig utbildningen?* <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/vuxenutbildning/utbildning-i-svenska-for-invandrare/om-utbildning-i-svenska-for-invandrare> Hämtad 2013-01-23

Skolverket. (2012 C). *Vem har ansvaret för utbildningen?* <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/vuxenutbildning/utbildning-i-svenska-for-invandrare/om-utbildning-i-svenska-for-invandrare/vem-har-ansvaret-for-utbildningen-1.177221> Hämtad 2013-01-23

Skolverket. (2012 D). *Vad styr verksamheten?* <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/vuxenutbildning/utbildning-i-svenska-for-invandrare/om-utbildning-i-svenska-for-invandrare/vad-styr-verksamheten-1.177220> Hämtad 2013-01-23

Starring, Bengt och Svensson, Per-Gunnar. (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Stockholms stad. (2012). *Svenska för invandrare (sfi)*. <http://www.stockholm.se/sfi> Hämtad 2013-01-23.

Uddén, Berit. (2012). *Tanke visa språk. Musisk pedagogik med barn*. Lund: Studentlitteratur AB.

Widerberg, Karin. (2003). *Vetenskapligt skrivande-kreativa genvägar*. Lund: Studentlitteratur.

Ytterström, Fredrik. (2012). *Lär sig svenska genom sång*. Sundsvall: St.nu. Lokal nättidning för Sundsvall. <http://st.nu/medelpad/sundsvall/1.4529773-lar-sig-svenska-genom-sang> Hämtad 2012-01-23